

ЕТИЧНИЙ КОДЕКС ПСИХОЛОГА

*прийнятий на I Установчому з'їзді Товариства психологів України
18 грудня 1990 року*

I. Відповідальність.

- 1.1. Психологи несуть особисту відповідальність за свою роботу.
- 1.2. Психологи зобов'язані всляко запобігати і не допускати антигуманних наслідків у своїй професійній діяльності.
- 1.3. Психологи мають утримуватися від будь-яких дій чи заяв, що загрожують недоторканості особи; не мають права використовувати свої знання і становище з метою приниження людської гідності, пригнічування особистості або маніпулювання нею; несуть відповідальність за додержання пріоритету інтересів людини.
- 1.4. На психологів покладається відповідальність за надійність використовуваних методів та програмного забезпечення, валідність обробки даних досліджень, зокрема тих, які проводять з використанням комп'ютерних технологій.
- 1.5. Психологи застосовують лише ті знання, якими вони володіють відповідно до своєї кваліфікації, повноважень і соціального статусу.

II. Компетентність.

- 2.1. Психологи постійно збагачують свої знання про нові наукові досягнення в галузі їхньої діяльності, беруться за розв'язання тільки тих завдань, які належать до сфери їхньої компетенції. У разі неспосильності завдання, психологи передають його іншому досвідченому фахівцеві або допомагають людині, яка звернулася за підтримкою, налагодити контакт із професіоналами, що можуть надати активну допомогу.
- 2.2. Психологи не застосовують методів і процедур, не апробованих центральними органами Товариства психологів України. У тому разі, коли психологічні методики лише проходять випробування (з дозволу контрольних органів Товариства), психологи, проводячи експеримент з обмеженим контингентом досліджуваних, попереджають їх про застосування неперевіраних методів і технічних пристроїв або про свій недостатній рівень володіння ними.

- 2.3. Психолог публікує під своїм ім'ям лише ту працю, яка повністю виконана ним самим або містить істотний власний внесок; недопустима публікація з метою особистої, матеріальної вигоди недостатньо підготовлених праць, невалідизованих методик, а психолог не може виконувати практичної роботи, не маючи належної кваліфікації та досвіду.
- 2.4. Психолог прагне адекватних знань про свої індивідуальні якості та особливості й визначення меж власних професійних можливостей. Особистісні психологічні проблеми (які негативно впливають на якість виконання обов'язків) можуть бути показником професійної непридатності психолога, який має якомога швидше їх скоригувати й розв'язати.

III. Захист інтересів клієнта.

- 3.1. Психологи суворо додержуються принципу добровільної участі клієнта в обстеженнях. Під час роботи з дітьми, пацієнтами з тяжкими психічними розладами (тобто в особливих випадках) допускаються відхилення від принципу добровільності, але в межах законодавчих норм; обов'язком психолога є намагання налагодити з клієнтом співпрацю. Психологи утримуються від непотрібного лікування клієнта.
- 3.2. Психологи, вступаючи в контакт з особами, для яких він є обов'язково-примусовим (наприклад, у разі проведення психологічної експертизи), не мають права змушувати клієнта надавати будь-яку інформацію без його волі, не можуть вживати примусових заходів для отримання даних, крім випадків, коли така інформація сприятиме безпеці оточення або самого клієнта.
- 3.3. Психологи не беруть участі в діях, спрямованих проти свободи особи. Вони не мають права змушувати клієнта розповідати про свою життєву філософію, політичні, релігійні чи етичні переконання, не повинні вимагати відмовитися від них.
- 3.4. Психологи беруть на себе професійну відповідальність за кваліфіковане обстеження, консультування, лікування. Вони домовляються по терміни завершення своєї діяльності або доцільність направлення клієнта до іншого компетентного спеціаліста. Відповідальність із психолога знімається, якщо він

упевнився, що інший спеціаліст узяв відповідальність за клієнта на себе.

- 3.5. Психологи не мають матеріальних або особистісних привілеїв, не можуть використовувати свої знання і становище, довірливе ставлення й залежність клієнта у власних корисливих інтересах. У тому разі, коли послуги є платними, про фінансові умови домовляються заздалегідь; не встановлюється додаткова оплата за консультації і не береться плата з тих, кого психолог навчає або збирається екзамінувати. Якщо клієнт може отримати психологічну допомогу безкоштовно або меншим коштом іншого фахівця, то психолог інформує про це клієнта.
- 3.6. Психолог уникає встановлення неофіційних взаємин з клієнтом, якщо це може стати на перешкоді проведення діагностичної, консультаційної, корекційної роботи з ним. Між психологом і клієнтом не має бути статевої близькості у період, коли психолог несе відповідальність за нього.
- 3.7. Психолог має право вирішувати, на якому етапі консультування або лікування можна дати об'єктивний професійний висновок, а в разі, якщо він не може діяти в інтересах клієнта, роз'яснює йому і батькам (опікунам) реальний стан справ.
- 3.8. Висновок за результатами проведеного обстеження чи лікування робить сам психолог, він не може перекладати це на інших. Психолог має чітко й однозначно формулювати висновок - так, щоб його можна було правильно зрозуміти і використати отримані дані на користь клієнта.
- 3.9. Психолог не робить висновків і не дає порад, не маючи достовірних знань про клієнта або ситуацію, у якій він перебуває. У звіті (висновку) психолога має міститися лише необхідна і водночас достатня інформація для розв'язання поставленого завдання, результати якої є надійними, слід також указувати межі здійснюваних досліджень, характер виявлених симптомів – постійний чи тимчасовий.
- 3.10. Психолог у доступній формі повідомляє обстежуваного про поставлений діагноз, методи та засоби допомоги. При цьому він зобов'язаний обачливо і обережно висловлюватися щодо виявлених патологій у психічному стані клієнта. Психолог обов'язково попереджає про те, хто і для чого може

використати ці дані; він не може приховувати від людини, які офіційні рішення можуть бути винесені на підставі висновку. Психолог уповноважений особисто запобігати некоректному і неетичному використанню результатів досліджень і повинен виконувати цей обов'язок незалежно від поставленої субординації.

IV. Конфіденційність.

- 4.1. Психолог зобов'язаний додержуватися конфіденційності у всьому, що стосується взаємин з клієнтом, його особистого життя і життєвих обставин. Виняток становлять випадки, коли виявлені симптоми є небезпечними для клієнта та інших людей. І психолог зобов'язаний проінформувати тих, хто може надати кваліфіковану допомогу. Конфіденційності можна на додержуватись, якщо клієнт просить або погоджується, аби в його інтересах інформацію було передано іншій особі.
- 4.2. Психолог не збирає додаткових відомостей про обстежуваного без його згоди і задовольняється лише тією інформацією, яка потрібна для виконання професійного завдання. Запис на магнітну стрічку, відеоплівку, фотографування й занесення інформації про клієнта до комп'ютерних банків даних здійснюється лише за згодою клієнта.
- 4.3. Психолог зобов'язаний зберігати професійну таємницю, не поширювати відомостей, отриманих у процесі діагностичної і корекційної роботи, додержуватись анонімності клієнта (наприклад, під час навчання, у публікаціях). Для демонстрації та прослуховування будь-яких матеріалів потрібний письмовий дозвіл людини, за чією згодою вони були записані; на вимогу клієнта матеріали негайно знищують.
- 4.4. Документація роботи психологів має вміщувати лише професійно необхідні матеріали. До цих матеріалів, пов'язаних із конфіденційним змістом діяльності психологів, не повинні мати доступ сторонні особи. У тих випадках, коли психологи звертаються по допомогу до інших фахівців, потрібно спеціально ознайомити їх з питанням, що стосуються умов і терміну зберігання таких матеріалів, а також обмежень у

використанні інформації про клієнта, і попередити про міру відповідальності за недотримання конфіденційності.

- 4.5. Якщо психолог не в змозі надалі виконувати свої функції, він з'ясує, чи потрібно зберігати матеріали (а також інформацію, занесену до комп'ютера). У разі потреби психолог повинен передати виконання покладених на нього функцій іншому фахівцеві.
- 4.6. Психолог інформує клієнтів про правила дотримання конфіденційності. Смерть або зникнення обстежуваного не звільняє психолога від необхідності зберігати професійну таємницю.
- 4.7. Психолог не передає методичних матеріалів особам, які не уповноважені здійснювати психологічну діяльність; не розкриває суті й призначення конкретної методики (за винятком роз'яснень, доступних правоохоронним і судовим органам).

V. Етичні правила психологічних досліджень.

- 5.1. Планування психологічних досліджень передбачає дотримання таких умов:
 - ◆ Визначення об'єкта дослідження;
 - ◆ Чітке й однозначне формулювання його мети й завдань;
 - ◆ Встановлення контингенту обстежуваних;
 - ◆ Прогнозування можливостей використання отриманих результатів (наприклад, оцінювання перспективи професійної успішності, формування спільного колективу, психологічного втручання тощо).

Психолог самостійно вибирає методи роботи, керуючись при цьому вимогами максимальної ефективності та наукової обґрунтованості.

- 5.2. Психолог забезпечує цілковиту надійність результатів, відповідає за рішення, які приймають офіційні особи на основі його висновків та рекомендацій, запобігає можливим помилкам у діяльності професіоналів, які допомагають у роботі, але не ознайомлені з вимогами, що стосуються обмежень у використанні інформації про досліджуваних. Психолог несе відповідальність за правильне й доступне роз'яснення

непрофесіоналам суті застосовуваних психологічних методів, а також за можливі антигуманні наслідки. Щодо психолога використовують принцип, аналогічний принципу презумпції невинності у судочинстві. Вина психолога в порушенні Етичного кодексу має бути доведена Комісією з етики Товариства психологів України.

- 5.3. Психолог зводить до мінімуму ризик ненавмисного негативного впливу на тих, хто бере участь в експерименті. Коли очікується, що дослідження або лікування може викликати у клієнта психогенну реакцію, психолог повинен отримати дозвіл на проведення роботи з ним Комісії з етики. Якщо умови експерименту потребують необізнаності досліджуваних з його суттю і результатами, психолог має пересвідчитися в тому, що це не завдасть шкоди жодному з учасників досліджу. Така інформація може бути розкрита після завершення експериментальної програми.
- 5.4. Психолог заздалегідь інформує клієнтів про право відмовитися від участі в дослідженні. Коли ж попри це вони дають згоду взяти участь у експерименті, психолог має переконатися в тому, що таке рішення прийняте незалежно від нього або інших осіб (наприклад, батьків, опікунів, які наполягають на обстеженні).

VI. Кваліфікована пропаганда психології.

- 6.1. Психологи інформують науковців, учителів, лікарів, широку громадськість про свою галузь діяльності на основі об'єктивних, точних даних так, щоб не дискредитувати професію психолога та психологію, як науково-практичний комплекс.
- 6.2. Психолог не виступає з публічними заявами для реклами або самореклами. Уміщуючи в засобах масової інформації оголошення про надання психологічних послуг населенню, повідомляє лише своє ім'я, адресу, номер телефону, професійну кваліфікацію, науковий ступінь, галузь психології, години прийому. У рекламному проспекті не може йтися про суму гонорару, гарантії, не перелічуються здобутки та успішні випадки лікування, консультування, експертизи. Оголошення мають містити інформацію про мету курсів, а не обіцянки

стосовно досягнення специфічних результатів. Психолог має брати професійну участь у навчальних і програмах для населення, однак він має право робити це лише за умови, якщо вони не використовують сумнівних методів і неефективних процедур.

6.3. Поради психолога в засобах масової інформації мають подаватися в узагальненій формі, без посилань на конкретні факти й ситуації, щоб не припустити розголошення конфіденційної інформації. Усні виступи, друковані матеріали, аудіовізуальна та інші публікації, у яких з ілюстративною метою наводять клінічні випадки, повинні виключати ідентифікування особи, групи, групи чи організації. Методики публікують лише у формі, яка дає змогу зберегти їхню валідність і надійність.

VII. Професійна кооперація.

7.1. Психолог, ведучи професійну дискусію, не повинен дискредитувати колег або представників інших професій, які використовують ті самі або інші наукові методи, він має виявляти повагу до наукових шкіл і напрямів. Психолог цінує професійну компетентність, високу культуру та ерудицію, відповідальне ставлення до справи колег та представників інших професій. Якщо ж психолог виявить ненауковість чи неетичність у професійній діяльності колеги, він повинен сприяти виправленню ситуації. У разі неуспіху цих зусиль психолог може виступити з об'єктивною, аргументованою критикою роботи колеги у психологічному співтоваристві. У тому разі, коли критика на адресу члена Товариства виявляється суб'єктивною, упередженою, він має право звернутися до Комісії з етики, висновок якої може використати для спростування оцінок чи критики.

7.2. Психолог не може застосовувати маніпулятивних методів для здобуття прихильності і привернення на свій бік клієнтури, не повинен намагатися стати монополістом у своїй галузі. Він зобов'язаний інформувати про досягнуті результати в теоретичній і практичній психології психологічну громадськість, ділитися набутиим під час своєї професійної діяльності досвідом.

7.3. Розв'язуючи конкретні завдання обстеження, консультування й лікування людей, психолог вирішує, чи може він використати знання, технічні й адміністративні можливості інших фахівців на благо клієнта та за згодою клієнта вступити в контакт з ними, зокрема особами, які лікують або лікували його раніше. Психолог бере відповідальність за клієнта, лише переконавшись, що той не має клієнтурних стосунків з іншими психологами.

7.4. Психолог забезпечує персонал адекватною інформацією про клієнтів, які користуються його послугами, передає в розпорядження колег тільки надійні й валідізовані психологічні методи, технічний інструментарій і відкриття. Усі професійні взаємини формуються на основі Закону про авторські права.

7.5. У розв'язанні спірних питань психолог керується положенням Етичного кодексу. Арбітром може бути Комісія з етики Товариства психологів України.

7.6. За порушення Чинного законодавства Статуту Товариства психологів та Етичного кодексу Комісія з етики може накладати на психологів такі стягнення:

- ◆ Попередження;
- ◆ Догана;
- ◆ Виключення з членів Товариства.

У разі виявлення порушень психологами, які не є членами Товариства, Комісія з етики звертається до інших громадських організацій чи державних установ з тим, щоб вони вжили необхідних заходів щодо винного.

7.7. Рішення Комісії з етики може бути скасоване Президією або з'їздом Товариства психологів.